

ŠIFRA
TEKMOVALKE/TEKMOVALCA

Selekcijsko tekmovanje s področja zgodovine za učenke in učence 8. in 9. razreda
osnovne šole

**DANAŠNJE SLOVENSKO OZEMLJE NA PREHODU IZ SREDNJEGA V
ZGODNJI NOVI VEK**

DRŽAVNA STOPNJA TEKMOVANJA

5. 3. 2026

Naloga	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Možno št. točk	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Doseženo št. točk										

Draga tekmovalka, dragi tekmovalec!

V pripravah na letošnje tekmovanje s področja zgodovine si poglobil/poglobila in razširil/razširila znanje o vsakdanjem življenju na prehodu iz srednjega v zgodnji novi vek na Slovenskem.

Naloge v pisnem preizkusu znanja pozorno preberi, razmisli in jih reši.

Piši z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom. Če se zmotiš, odgovor prečrtaj in napiši na novo.

Pisni preizkus znanja obsega 10 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežeš, je 50.

Čas reševanja je 60 minut.

Želimo ti veliko uspeha.

Državna tekmovalna komisija

1. naloga (5 točk)

5

Oglej si zemljevid in reši nalogo.

(Vir: Dolinar, F. M. idr. (2011). *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija, str. 112.)

Po zlomu oglejskega patriarha leta 1420 se je Beneška republika razširila proti vzhodu, po letu 1508 pa se je celo zapletla v vojno s Habsburžani.

a) Napiši, kaj je sprožilo prvo vojno med Habsburžani in Beneško republiko. (1 točka)

b) Na zemljevidu obkroži tri obmorska mesta na današnjem slovenskem ozemlju z večstoletno beneško upravo. (1 točka)

c) Z zemljevida izpiši mesto, ki so ga ob severni obali Jadranskega morja obvladovali Habsburžani. (1 točka)

č) Beneška republika je obvladala tudi ozemlje današnje Beneške Slovenije. Prebivalci tega območja so v zgodnjem novem veku uživali določeno stopnjo samouprave. Napiši, kaj vse so ti prebivalci opravljali za Beneško republiko. (1 točka)

d) Skoraj sto let po prvi je med Benečani in Habsburžani izbruhnila druga vojna. Kaj je bil povod za to vojno?

Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. (1 točka)

- A Osmansko obleganje Trsta.
- B Napadi Uskokov na beneške ladje.
- C Izbruh kuge v Benetkah.

2. naloga (5 točk)

5	
---	--

Reši nalogo.

Od 16. stoletja dalje je bila Ljubljana glavno mesto dežele Kranjske, katere mestni vsakdanjik se ni bistveno razlikoval od ostalih evropskih mest.

a) Pojasni, na podlagi česa lahko sklepamo, da je bila Ljubljana na trenutke kozmopolitsko mesto. (1 točka)

b) Kot drugod tudi Ljubljančani niso ravno najbolje skrbeli za osebno čistočo. Kako je za higienski minimum poskrbelo takratno plemstvo? (1 točka)

c) Čeprav je bilo mesto dokaj umazano, je zdravnik Marko Gerbec ugotavljal, da je »mesto zdravo«. Pojasni, s čim je utemeljeval svojo ugotovitev. (1 točka)

č) Za kateri del Ljubljane je ugotavljal, da je klimatsko neugoden za življenje? Pojasni, zakaj. (1 točka)

d) Med prebivalstvom se je počasi uveljavilo pitje čaja, kave in tobačnih zvarkov. S kakšnim namenom so uživali tobačne zvarke?

Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. (1 točka)

- A Za lajšanje zobobola.
- B Za odpravljanje zaprtja.
- C Za celjenje odprtih zlomov.

3. naloga (5 točk)

5	
---	--

Preberi besedilo in reši nalogo.

Petsto let je minilo, odkar je slovenski jezik začel dobivati književne prvine in tudi zaradi Adama Bohoriča postajal razviti jezik, postavljen ob bok drugim evropskim jezikom.

a) V besedilu podčrtaj del, ki omenja protestantsko načelo tistega časa. (1 točka)

»Do vas pa, plemeniti mladeniči, to je do svetlih veljakov Štajerske, Koroške in Kranjske ter vsega viteškega reda sinov, se obračam. Pa da se bodo tudi vaši preprosti ljudje v kratkem naučili slovenskih slovničnih pravil in kmalu v tem toliko napredovali, da bodo Sveto pismo v svojem jeziku lahko hitreje brali in razumeli.«

(Vir: *Neznana poglavja slovenske zgodovine: 500 let rojstva Adama Bohoriča*. Dostopno na spletni strani: <https://365.rtv slo.si/arhiv/neznan-poglavja-slovenske-zgodovine/174818851> [17. 2. 2026].)

b) Kdo je v pismu avgusta 1565 Adama Bohoriča povabil v Ljubljano, da bi vzpostavil šolo? (1 točka)

c) Kako se je imenovala šola, katere ravnatelj je bil Adam Bohorič? (1 točka)

č) Kako je Bohoričeva slovnica *Proste zimske urice* postavila slovenski jezik ob bok najbolj razvitih evropskih jezikov tistega časa? (1 točka)

d) Razloži, kaj pomeni besedna zveza *latinsko-kranjska slovnica* v njenem naslovu. (1 točka)

4. naloga (5 točk)

5	
---	--

Reši nalogo.

S podlago v sklepih tridentinskega koncila se je na slovenskem ozemlju pričela obnova katoliške Cerkve.

a) Poimenuj obdobje verske, kulturne in družbene obnove na prehodu iz 16. v 17. stoletje. (1 točka)

b) Pod čigavim vodstvom je na Kranjskem potekala obnova katoliške Cerkve v začetku 17. stoletja?

Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. (1 točka)

A Martin Brener.

B Janez Tavčar.

C Tomaž Hren.

c) Rekatolizacijski načrt je zahteval dosledno spreobrnitev ljudi, ki so jo izvajale verske komisije. Kaj se je zgodilo s tistimi, ki se niso hoteli spreobrniti? (1 točka)

č) Kulturno podobo mest v času katoliške obnove sta zaznamovala dva moška cerkvena redova. Poimenuj ju. (1 točka)

d) Pojasni, zakaj se v Ljubljani kljub vse več izobraženim duhovnikom v prvi polovici 17. stoletja ni bistveno povečevalo število natisnjenih knjig. (1 točka)

5. naloga (5 točk)

5	
---	--

Reši nalogo.

Razvoj jezuitskega šolstva se je v Ljubljani začel z ustanovitvijo kolegija.

a) Katerega leta je bil v Ljubljani ustanovljen jezuitski kolegij?

Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. (1 točka)

A 1587.

B 1593.

C 1597.

b) V okviru jezuitskega kolegija je poleg gimnazije in cerkve deloval tudi seminar. Kaj je bil seminar? (1 točka)

c) Razloži, zakaj so jezuiti med letoma 1601 in 1621 prevzeli tudi osnovno šolstvo v Ljubljani. (1 točka)

č) Napiši, zakaj je bilo jezuitsko šolstvo v širšem evropskem prostoru in tudi na Slovenskem zelo uspešno. (1 točka)

d) Zakaj jezuiti na ljubljanskem kolegiju niso podeljevali akademskih nazivov? (1 točka)

6. naloga (5 točk)

5	
---	--

Reši nalogo.

Janez Ludvik Schönleben je bil kranjski duhovnik, zgodovinar, teolog in humanist ter eden najpomembnejših izobražencev na Kranjskem v 17. stoletju.

a) Utemelji dano trditev, ki je povezana z njegovim delovanjem. (1 točka)

»Začetki jezuitskega gimnazijskega pouka v Ljubljani so dokaj dobro dokumentirani predvsem po zaslugi Janeza Ludvika Schönlebna /.../.«

(Vir: Deželak Trojar, M. (2025). Janez Ludvik Schönleben: njegovo življenje in delo v luči jezuitskega šolstva. V: *Zgodovina v šoli*, letnik št. 2, str. 27.)

b) Zakaj lahko rečemo, da je bil prav oče njegov prvi zgodovinopisni mentor? (1 točka)

c) Napiši naslov njegovega najpomembnejšega zgodovinopisnega dela oz. spisa. (1 točka)

č) Zakaj je Valvasor lahko trdil, da je Schönleben dobro znal slovensko? (1 točka)

d) Čeprav je Janez Ludvik Schönleben veljal za izjemno razgledanega učenjaka 17. stoletja, je ostal v senci sodobnikov in naslednikov. Razloži, zakaj. (1 točka)

7. naloga (5 točk)

5	
---	--

Oglej si zemljevid in reši nalogo.

(Vir: Dolinar, F. M. idr. (2011). *Slovenski zgodovinski atlas*. Ljubljana: Nova revija, str. 115.)

a) S pomočjo zemljevida utemelji trditev, da mestna oblast v Črnomlju ni obvladovala celotnega mestnega ozemlja. (1 točka)

b) Zakaj je imelo mesto Črnomelj najbolj razdrobljeno mestno posest na Slovenskem? (1 točka)

c) Koliko mest je obstajalo na Slovenskem ob koncu srednjega veka?

Obkroži črko pred pravilnim odgovorom. (1 točka)

- A Okoli 23.
- B Med 33 in 45.
- C Približno 70.
- Č Točno 55.

č) Mesta so skušala tudi s predpisanimi kaznimi stopiti na prste človeškim slabostim. Poimenuj dokument, ki je urejal življenje v mestu. (1 točka)

d) Na Dolenjskem je bil od poznega srednjega veka dalje za zemljiško gospostvo značilen raztresen podložniški sistem. Razloži takšno posestno strukturo. (1 točka)

8. naloga (5 točk)

5	
---	--

Reši nalogo.

Osemdeset odstotkov prebivalstva se je v 17. stoletju še vedno preživljalo s kmetijstvom. Življenje kmetov ni bilo lahko.

a) Razloži besedno zvezo »v deželi običajna tlaka«. (1 točka)

b) V 17. stoletju so se na Slovenskem uveljavile nekatere nove poljske kulture, npr. ajda, koruza in fižol. Kaj je pripomoglo k hitrejši uveljavitvi koruze, da je postala pomemben del ljudske prehrane? (1 točka)

c) Predvsem v ravninskih delih slovenskih dežel se je uveljavila konjereja. Za katero neagrarno dejavnost so kmetje uporabljali konje? (1 točka)

č) Zakaj so čas druge polovice 17. stoletja imenovali tudi »mala ledena doba«? Kako je to obdobje vplivalo na vsakdanje življenje kmečkega prebivalstva? (2 točki)

9. naloga (5 točk)

Na prehodu iz srednjega v novi vek so se zaradi krize zemljiškega gospostva zaostri odnosi med zemljiškimi gospodi in kmeti, kar je vodilo v velike kmečke upore.

Kmečki upor v levem stolpcu poveži z njegovim opisom tako, da na črto pred opisom v desnem stolpcu napišeš ustrezno številko kmečkega upora.

1 Slovenski
kmečki upor

Kmečki upor je izbruhnil na vrhuncu verskega razkola.

2 Hrvaško-
slovenski
kmečki upor

Najizrazitejše žarišče upora, kjer se je oboroženi upor tudi začel, je bilo gospostvo Ojstrica.

3 Drugi
slovenski
kmečki upor

Do dokončnega obračuna z glavnino kmečke vojske je prišlo pri Stubiških Toplicah, kjer je na bojnem polju po bitki obležalo 3000 upornikov.

Na večjem delu Spodnje Štajerske so kmetje do srede maja oropali in požgali do 70 graščin, samostanov in župnišč, na Kranjskem pa so uničili več mitnic in okrog 20 graščin.

Le na Goriškem se kmečko povezovanje ni razširilo v oborožene akcije upora, pritožbe kmetov je posebna cesarska komisija reševala po mirni poti.

10. naloga (5 točk)

5

Spodnje trditve so povezane z vsakdanjim življenjem na prehodu iz srednjega v zgodnji novi vek na današnjem slovenskem ozemlju.

Če je trditev pravilna, obkroži DA, če je trditev nepravilna, obkroži NE.

Okoli leta 1500 je bila pričakovana življenjska doba okoli 50 let. DA NE

Na pustotah so od tretjega in četrtega desetletja 16. stoletja naseljevali Uskoke. DA NE

Sredi 17. stoletja so nekateri prekmurski kraji plačevali dajatve fevdalnim gospodom in tudi turški davek Osmanskemu cesarstvu. DA NE

V drugi polovici 17. stoletja je zaradi kuge najbolj trpelo mestno prebivalstvo Štajerske. DA NE

Premožnejši meščanski in plemiški starši so svoje otroke pošiljali na študij v tuje kraje, na univerze, zlasti tiste na jugu današnje Italije. DA NE